

Ombudsman hesabat verdi

Martın 3-də Milli Məclisin yaz sessiyasında növbəti plenar iclası keçirilib. Milli Məclisin Mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəindən verilən məlumata görə, parlamentin Sədri Sahibə Qafarova gündəliyə 8 məsələnin daxil edildiyini, birinci məsələnin Milli Məclisin qərar layihəsi olduğunu bildirib. Milli Məclisin Sədri qeyd edib ki, qanunvericiliyə uyğun olaraq iclasda Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) 2025-ci ildə ölkədə insan hüquqlarının qorunması haqqında illik məruzəsi dinlənəcəkdir.

2025-ci ildə ölkədə insan hüquqlarının qorunması haqqında illik məruzəni təqdim edən insan hüquqları üzrə müvəkkil Səbinə Əliyeva ötən ilin ölkəmiz üçün bir sıra mühüm ictimai-siyasi, sosial və institusional islahatlara əsaslanan proseslərlə yadda qaldığını söyləyib. Ombudsman vurğulayıb ki, Prezident İlham Əliyevin müvafiq sərəncamı ilə təsdiq edilmiş Böyük Qayıdış dair I Dövlət Proqramı çərçivəsində işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin minalardan və partlamamış hərbi sursatlardan təmizlənməsi, genişmiqyaslı müasir infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsi, iqtisadi fəaliyyətin bərpası və sosial xidmətlərə əlçatanlığın təmin olunması istiqamətində davam etdirilən tədbirlər 30 ildən çox doğma yurdlarından didərgin düşmüş soydaşlarımızın öz torpaqlarına təhlükəsiz və ləyaqətli qayıdışına, bununla da pozulmuş fundamental hüquqlarının bərpasına imkan yaradıb. İşğaldan azad olunmuş torpaqlarımızda dağıdılmış tarixi, mədəni və dini obyektlərin bərpası və yenidən inşası istiqamətində kompleks tədbirlər Birinci vitse-prezident, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü və bilavasitə rəhbərliyi ilə davam etdirilməkdədir.

Qeyd edilib ki, ölkə Prezidentinin yürütdüyü uğurlu xarici siyasət Azərbaycanın regional sülh və təhlükəsizlik gündəminin ardıcıl şəkildə irəli aparılması üçün əlverişli zəmin yaradıb, Amerika Birleşmiş Ştatlarının Vaşinqton şəhərində Azərbaycan və Ermənistan arasında Birgə Bəyannamənin imzalanması uzun illər insan hüquqlarının pozulmasına səbəb olmuş münafişənin bitməsinə, regionda sülh və sabitliyin bərqərar olmasına, dövlətlərarası münasibətlərin, o cümlədən iqtisadi əməkdaşlığın genişlənməsinə və nəqliyyat-kommunikasiya əlaqələrinin inkişafına əsaslı şərait yaradıb. Türkdillli ölkələrlə əlaqələrin inkişaf etdirilməsi insan hüquq və azadlıqlarının qorunması və təşviqi üçün daha əlverişli regional mühitin formalaşmasına töhfə verib.

Bildirilib ki, ötən il ombudsman insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, hüquq pozuntularının qarşısının alınması, hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi istiqamətində həyata keçirdiyi çoxşaxəli fəaliyyətini dövlət qurumları, vətəndaş cəmiyyəti institutları, media subyektləri və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq şəraitində davam etdirib.

2025-ci ildə ombudsmanın ünvanına 42.685 müraciət daxil olub, "916" Çağrı Mərkəzi tərəfindən 14.718 zəng qəbul edilib, habelə ombudsman, onun Aparatı və regional mərkəzləri tərəfindən ümumilikdə 9.060 nəfər şəxs qəbul olunub. Ombudsmana ünvanlanan müraciətlərin araşdırılması məqsədilə aidiyyəti dövlət qurumlarına, idarə, müəssisə və təşkilatlara sorğular ünvanlanıb, nöqsan və çətinliklərin aradan qaldırılması və pozulmuş hüquqların bərpası üzrə zəruri tədbirlər görüldü, təklif və tövsiyələr verilib.

Bildirilib ki, son illər informasiya texnologiyalarının sürətlə inkişafı, xüsusən də süni intellektin bütün sahələr üzrə geniş tətbiqi informasiya əldə etmək hüququnun reallaşdırılmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərməkdədir. Bu sahədə prioritet istiqamətlərin müəyyən edilməsi, normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, rəqəmsal texnologiyalardan, süni intellektdən düz-

gün istifadə və nəzarət tədbirlərinin gücləndirilməsi, rəqəmsal savadlılıq və məlumat təhlükəsizliyi mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi üzrə maarifləndirici proqramların həyata keçirilməsi olduqca əhəmiyyətlidir.

Ombudsman rəqəmsallaşdırma və süni intellektin əmək hüququnun həyata keçirilməsi və müdafiəsi mexanizmlərinə də təsir etdiyini deyərək, texnoloji dəyişikliklərə hazırlıq məqsədilə regionlar üzrə əmək bazarının öyrənilməsinə, işçilərin hüquqlarının qorunmasına yönəlmiş kollektiv tədbirlər planının hazırlanmasının, süni intellektin tətbiqi nəticəsində ixtisar olunacaq və ya adaptasiya çətinliyi yaşayacaq şəxslərə dəstək mexanizmlərinin yaradılmasının zəruriliyindən söhbət açıb.

Səbinə Əliyeva habelə əlillik vəziyyətinin qiymətləndirilməsi məqsədilə bu prosesdə iştirak edən qurumlar arasında koordinasiya və qarışıqlıq etimad prinsipinə əsaslanan fəaliyyətin təmin olunmasının, qiymətləndirmə prosedurlarının sadələşdirilməsinin vacibliyindən danışdı. Bununla yanaşı, o, əhalinin sağlamlıq hüququnun effektiv şəkildə həyata keçirilməsi məqsədilə regionlarda ixtisaslaşdırılmış tibbi xidmətlərin əlçatanlığının təmin edilməsinin, ilkin səhiyyə xidmətlərinin keyfiyyətinin yüksəldilməsinin əhəmiyyətini qeyd edib. O, şəxərli diabet xəstəliyinə tutulmuş şəxslərə və onkoloji xəstələrə tibbi yardımın göstərilməsi, onların lazımı dərman preparatları ilə təmin edilməsi sahəsində görülən işlərdən söhbət açıb, təkliflər verib.

Nəzərə çatdırılıb ki, ombudsman il ərzində məhkumların və onların ailə üzvlərinin əfv barədə müraciətlərini nəzərə alaraq, müntəzəm qaydada Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Əfv Məsələləri Komissiyasına təkliflər göndərib və komissiyanın iclaslarında iştirak edib. Ombudsmanın müraciətləri əsasında ümumilikdə 900 məhkum, 2025-ci ildə isə 21 məhkum əfv edilib. Prezident İlham Əliyevin "Konstitusiya və Səverenlik İli" münasibətilə amnistiya elan edilməsinə dair təşəbbüsünün dövlət humanizmin siyasətinin ardıcıl və sistemli şəkildə davam etdirilməsinin bariz nümunəsi olduğu vurğulanıb. Qeyd edilib ki, bu təşəbbüs əsasında Milli Məclis tərəfindən qəbul edilmiş sayca 13-cü olan amnistiya aktı ümumilikdə 20.000-dən çox şəxsi əhatə etməklə, bu zamanı qədər qəbul edilmiş ən genişmiqyaslı amnistiya aktı hesab olunur.

2025-ci ildə Ombudsmanın Milli Preventiv Mexanizm fəaliyyəti çərçivəsində ümumilikdə 355 başçəkmə həyata keçirilib, onlardan 93-ü plandankənar olub. Başçəkmələr zamanı ümumilikdə 3.462 nəfər qəbul edilib.

Ombudsmanın Müstəqil Monitorinq Mexanizmi funksiyası çərçivəsində uşaqların, qadınların, əhəl və əlilliyi olan şəxslərin hüquqları, onların reabilitasiyası və inklüzivlik məsələləri, habelə bərabərlik hüququnun təmini və ayrı-seçkilik hallarının qarşısının alınması ilə əlaqədar sistemli monitorinqlər həyata keçirilib və bununla bağlı hesabatlar hazırlanaraq mediada yayımlanıb. Qanunvericiliyin insan hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli təmini baxımından təkmilləşdirilməsi məqsədilə 2025-ci ildə ombudsmanın normativ hüquqi aktların, o cümlədən dövlət proqramları və fəaliyyət planları layi-

hələrində dair verdiyi rəy və təkliflər nəzərə alınır.

Həmçinin ombudsmanın Konstitusiyası Məhkəməsi ilə əməkdaşlığının insan hüquq və azadlıqlarının səmərəli təmin olunması baxımından xüsusi önəm daşdığı qeyd olunub, ötən il ərzində ombudsman tərəfindən Konstitusiyası Məhkəməsinə ünvanlanmış üç sorğu üzrə müvafiq qərar və qəraradaların qəbul edildiyi bildirilib.

Qeyd olunub ki, Azərbaycan ombudsmanı və onun nümayəndələrinin iştirak etdiyi beynəlxalq tədbirlərdə, insan hüquqları sahəsində ixtisaslaşmış beynəlxalq təşkilatlara ünvanlanmış bəyanat, müraciət və açıqlamalarda etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində doğma torpaqlarından zorla qovularaq qaçqın düşmüş yüz minlərlə azərbaycanlının fundamental hüquq və azadlıqlarının kobud şəkildə pozulması faktları diqqətə çatdırılıb.

Səbinə Əliyeva ombudsmanın 2025-ci il üzrə məruzəsində insan hüquq və azadlıqlarının daha effektiv təmini və müdafiəsi, normativ hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi, institusional koordinasiyanın gücləndirilməsi və dövlət orqanlarının fəaliyyətində səmərəliliyin artırılması üzrə bir sıra təkliflərin irəli sürüldüyünü bildirib.

Parlamentin İnsan hüquqları komitəsinin sədri Zahid Oruc çıxışında qeyd edib ki, 2025-ci il Azərbaycan üçün milli və beynəlxalq səviyyədə bir çox tarixi uğurlarla zəngin olub. "Konstitusiyası və Səverenlik İli" çərçivəsində məcburi köçkünlərin doğma torpaqlarına qayıdışı ilə yanaşı, ilin sonunda elan olunan Amnistiya aktı 20 mindən çox insanı əhatə edib. O, sülh hüququnun edilməsinə dair təşəbbüsünün dövlət humanizmin siyasətinin ardıcıl və sistemli şəkildə davam etdirilməsinin bariz nümunəsi olduğu vurğulanıb. Qeyd edilib ki, bu təşəbbüs əsasında Milli Məclis tərəfindən qəbul edilmiş sayca 13-cü olan amnistiya aktı ümumilikdə 20.000-dən çox şəxsi əhatə etməklə, bu zamanı qədər qəbul edilmiş ən genişmiqyaslı amnistiya aktı hesab olunur.

Zahid Oruc bildirib ki, hesabatın tərtibatı, strukturu və məzmunu insan hüquqları üzrə müvəkkilinin insan haqlarının qorunması sahəsində fəaliyyət göstəriciləri dinamikanı əks etdirən mötəbər data bazadır. O, ombudsmana ünvanlanan müraciətlərin statistikasının mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini deyib. Komitə sədri 2025-ci ildə aidiyyəti dövlət qurumları tərəfindən görülmüş tədbirlər nəticəsində Suriyadan 5 qadın və 13 uşağın ölkəmizə qaytarıldığını söyləyərək, digər münafişə bölgələrində olan vətəndaşlarımızın məsələsinə də yer verilməsinin zəruriliyindən danışdı. Zahid Oruc hesabatda məhkəmə qərarlarının icrası ilə bağlı, narkomanıyaya qarşı mübarizədə da-xili işlər orqanlarının peşəkar fəaliyyətinə dair, həmçinin sağlamlıq hüququnun, mənzil hüququnun təminatı və digər bu kimi məsələlərə geniş yer verildiyini diqqətə çatdırıb, bir sıra təkliflərin səsləndirib.

Ombudsmanın illik məruzəsi ətrafında müzakirələrdə komitə sədrləri Fazil Mustafa, Hicran

Hüseynova, deputatlar Rəşad Mahmudov, Qüdrət Həsənzadə, Azay Quliyev, Sahib Aliyev qeyd və təkliflərini açıqlayıblar.

Səbinə Əliyeva ombudsmanın gələcək fəaliyyətində deputatların səsləndirdiyi rəy və təkliflərin nəzərə alınacağını bildirib.

Müzakirələrin yekununda Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) 2025-ci ildə ölkədə insan hüquqlarının qorunması haqqında illik məruzəsinin nəzərə alınması ilə bağlı qərar layihəsi səsə qoyularaq qəbul edilib.

Daha sonra iclasda "Uşaq hüquqları haqqında" Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi, Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Ailə Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində, "Gənclər siyasəti haqqında", "Uşaq hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə", "Yətinlik yaşına çatmayanların bəxımsızlığına və hüquq pozuntularının profilaktikası haqqında", "Bədən tərbiyəsi və idman haqqında", "Sosial xidmət haqqında", "Reklam haqqında", "Tütün məmulatlarının istifadəsinin məhdudlaşdırılması haqqında", "Uşaqların zərərli informasiyadan qorunması haqqında" və "Media haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xəttər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında və "Avtomobil nəqliyyatı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihələri üçüncü oxunuşda qəbul edilib.

Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri Arzu Nağıyev Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının Cəzaların İcrası Məcəlləsində, "Müdafiə haqqında", "Veteranlar haqqında", "Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Qarşılıqlı və qarovul xidmətləri nizamnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında", "Hərbi xidmətkəmə haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə", "Polis haqqında", "Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə" və "Bədən tərbiyəsi və idman haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə layihəni təqdim edib.

Komitə sədri bildirib ki, bu qanun layihəsi mövcud idarəetmə strukturuna uyğunlaşdırma və qanunvericilik sisteminin təkmilləşdirilməsi məqsədilə hazırlanıb. Təklif olunan dəyişikliklər əsasən uyğunlaşdırma xarakterlidir və bəzi ifadələrin daha dəqiq formada verilməsinə nəzərdə tutur.

Qeyd olunub ki, "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" qanun qüvvəyə mindikdən sonra idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi məqsədilə Müdafiə Nazirliyinin strukturunda fəaliyyət göstərən hərbi komissarlıqlar ləğv edilib və onların əsasında Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidməti yaradılıb.

Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidməti Müdafiə Nazirliyinin tabeliyində olmayan, müstəqil mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır. Onun fəaliyyəti və maddi-texniki təchizat qaydası ölkə Prezidentinin müvafiq fərmanları, həmçinin "Azərbaycan Respublikasının Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidməti haqqında Əsasnamə" ilə tənzimlənir. Ona görə də bu səlahiyyətlərin Nazirlər Kabinetinə aid olması normalı əks etdirən abzasın "Müdafiə haqqında" qanundan çıxarılması təklif edilir. Eyni zamanda layihədə göstərilən digər qanunlardan da "hərbi komissarlıq" ifadəsinin çıxarılması təklif edilir.

Arzu Nağıyev vurğulayıb ki, bu dəyişikliklər sahə üzrə hüquqi tənzimləmənin daha aydın və birmənalı tətbiqinə şərait yaradacaq.

Layihə ilə bağlı Əmək və sosial siyasət komitəsinin üzvü Əziz Ələkbərov, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri Əli Hüseynli, Gənclər və idman komitəsinin sədri Şahin İsmayilov bu komitələrin rəylərini diqqətə çatdırıblar.

Sənəd səsə qoyularaq qəbul olunub.

Sonra Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin sədri Arzu Nağıyev "Hərbi xidmətkəmə haqqında" Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə" və "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi (ikinci oxunuş) ilə bağlı məlumat verib. Komitə sədri bildirib ki, dəyişikliklərin əsas məqsədi müddətdən artıq həqiqi hərbi xidmətə qəbul edilən qadın hərbi qulluqçuların xidmətə uyğunlaşma prosesini daha səmərəli təşkil etmək və mövcud çətinlikləri aradan qaldırmaqdır.

Qeyd olunub ki, hazırda qüvvədə olan qanunvericiliyə əsasən, qadın hərbi qulluqçular üçün də ilkin xidmət müqaviləsi 3 il müddətinə bağlanı. Qadınlarla dərhal 3 illik ilkin bağlaşmanın bağlanması onların uyğunlaşma dövrünü keçmədən uzunmüddətli öhdəlik götürməsinə səbəb olur ki, bu da sonradan əsasən ailə vəziyyəti və digər obyektiv səbəblərlə hərbi xidmətdən vaxtından əvvəl ehtiyata buraxılmaları ilə nəticələnir və kadr sabitliyinə mənfi təsir göstərir.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, qanun layihəsində qadınlarla bağlanan ilkin bağlaşma müddətinin 3 ildən 6 ayadək azaldılması təklif olunub.

Qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edilib.

Rəşad CƏFƏRLİ, "Azərbaycan"